

KALASKUL MED KJÄLL

- Lektionsupplägg för åk F - 3

Hej till dig som är lärare!

Välkomna till detta lektionsmaterial för åk F - 3, där eleverna genom tre kalas får lära sig mer om de tre Å:na: **återvinning**, **återanvändning** och **återhållsamhet**. Lektionspaketen kommer i tre olika teman: papper, mat och presenter. Just nu läser du lärarhandledning för temat **mat**. Upplägget är flexibelt och ni kan välja att genomföra enbart ett, två eller alla tre teman.

Varje tema inleds med en kort film där miljöpedagogerna Lisa och Rustan, tillsammans med maskoten Kjäll, under ett kalas ställs inför en utmaning och vänder sig till barnen för hjälp. I lektionspaketet följer sedan uppgifter ni tillsammans kan göra i klassrummet.

Vi ser fram emot att guida er och era elever genom lektionerna, där varje kalas blir en möjlighet att lära sig och göra en positiv skillnad för vår planet!

Matavfall och matsvinn

Matavfall är bland annat det livsmedel som vi sorterar ut och slänger som matavfall. Matsvinn är det livsmedel vi hade kunnat äta men som av olika anledningar slängs. En tredjedel av all den mat som produceras för människor idag slängs. Mat slängs i hela produktionskedjan, från jord till bord, men den absolut största mängden matsvinn uppstår i hushållen. År 2021 beräknades vi slänga 59 kg fast matavfall per person, varav 26% räknades som matsvinn. Då är inte flytande mat och dryck inräknat. Det är därför viktigt att vi tillsammans arbetar för att minska vårt svinn.

Hur går det till?

Syftet med det här lektionsmaterialet är att eleverna ska:

- få en grundläggande förståelse för varifrån maten vi äter kommer ifrån
- lära sig hur man ska återvinna mat och hur man kan minska på matsvinnet
- stärka sin handlingskompetens.

Se hur det kopplar an till läroplaner i slutet av materialet.

De tre Å:na

Ett genomgående tema i lektionspaketen är de tre Å:na: Återvinna, Återanvända och att vara Återhållsam (att vara Återhållsam brukar också kallas för att Förebygga eller Minimera). Under lektionernas gång kommer eleverna att genom uppdrag "läsa upp" de tre Å:na. Väljer du att arbeta med alla de tre paketen Hållbara presenter, Mat och Papper kan du välja att läsa upp endast ett Å i varje paket. Leta då efter stjärnmarkerade rutor bland uppgifterna. Om du väljer att arbeta med endast ett paket kan eleverna "läsa upp" de tre Å:na under paketets gång.

De tre Å:na har sin grund i avfallshierarkin. Läs mer om hierarkin och de olika stegen på länken här: [Avfallshierarkin](#)

Kom ihåg!

Som lärare/pedagog känner du din klass bäst, och anpassar uppgifterna efter egna behov.

Det är viktigt att tänka på att alla barn inte har samma relation till mat. Materialet kommer därför att lägga stor vikt på att eleverna ska få tänka mycket fritt och vara kreativa i sina idéer.

Då kör vi!

Introduktion: Film om mat och kalasinbjudan

1. Se filmen om mat. Diskutera svåra ord efter filmen. Skriv upp orden på tavlan så att ni kan repetera dem under lektionens/lektionernas gång.

Ord som kan vara bra gå igenom: slurry, biogas, biogödsel

2. Läs upp kalasinbjudan från Kjäll Sortering. Den fungerar som en sammanfattning av filmen och vad ni tillsammans behöver göra för att hjälpa till! Vill ni skriva ut kalasinbjudan för att sätta upp i klassrummet finns den också längst bak i materialet.

Hej Kalashjältar!

Vi älskar kalas, och framförallt tårta!
Men vi vill ju att kalaset ska vara så bra som möjligt! Vi behöver förstå vad vi ska göra med tårtan efter kalaset, och vad som egentligen händer med mat som vi slänger.

Kan ni hjälpa oss med det?
Ni ska också hitta de tre Å:na och lära er vad de betyder.

När ni är klara kan ni skicka in era förslag till oss på hur ett mer hållbart kalas kan se ut!

Tack för hjälpen!
Lisa, Rustan och Kjäll Sortering

Inledande uppgift: Var kommer maten ifrån?

Om uppgiften

I den här uppgiften ska eleverna undersöka var maten på deras tallrik kommer ifrån för att få en uppfattning om hur långt mat kan behöva åka. Till uppgiften kan ni använda skolmat-salen och rätten som serveras den dag ni utför lektionen. Du kan med fördel kolla upp i förväg vad som ska serveras för att kunna förbereda.

1. Be eleverna vara uppmärksamma på lunchen. Frågor de kan tänka på:
 - vad är det som serveras idag?
 - finns det olika alternativ?
 - vilka grönsaker kan de hitta?
 - finns det sås, och vad består den av?Diskutera i helklass.
2. När ni kommer tillbaka till klassrummet kan ni diskutera följande frågor:
 - vilka olika typer av mat såg eller hittade ni?
 - skulle allt av det ni hittade kunna komma från Sverige?
 - finns det något ni inte tror kommer från Sverige. Vad i så fall?
 - hur långt har den färdats?

Uppgift: Matavfall och matsvinn (de tre Å:na)

Om uppgiften

Del 1 - Återvinning:

Uppgiften handlar om vad som ska slängas i matavfallspåsen. Till uppgiften behövs en matavfallspåse och olika föremål som ska eller inte ska slängas där i. Se exempel i uppgiften.

Del 2 - Återanvändning:

Eleverna får fundera över när vi slänger mat och vad vi kan göra för att minska matsvinnet, både i skolan och hemma.

Del 3 - Återhållsamhet:

I del 3 får eleverna sätta ihop sitt eget rest-recept.

Eleverna kommer under uppgiften läsa upp de tre Å:na. Kom ihåg: om du väljer att arbeta med samtliga lektionspaket så kan de tre Å:na med fördel fördelas över paketet Papper, Mat och Hållbara presenter så att eleverna enbart läser upp ett Å i varje paket.

Del 1 - Återvinning:

Nu är det dags att mata Kjäll!

I. Sortering.

Ställ fram en matavfallspåse. Om den har bilder eller text på framsidan om vad den får innehålla, vänd på den så att det inte syns. Nu ska klassen hjälpas åt lista ut vad som ska slängas i påsen eller inte. Du har med dig olika saker som ska och inte ska slängas i påsen. Det går bra med bilder på sakerna, bilder för utskrift hittar du längst bak i det här häftet.

Exempel på sådant som ska slängas i påsen:

- äggskal
- tepåse
- hushållspapper
- äppleskrutt

Exempel på sådant som inte ska slängas i påsen:

- tuggummi (slängs i restavfall)
- jord (stora mängder slängs på återvinningscentral, små i restavfall)
- cigarettfimp (restavfall)
- blöja (restavfall)
- gaffel (på återvinningscentral som metall)

Diskussion

Avsluta med att diskutera var de olika sakerna ska slängas om inte i matavfall.

Om ingen elev nämnt det under uppgiftens gång kan ni prata om att det slängs väldigt mycket ätbar mat i matavfallspåsen i onödan. Det kallas matsvinn och ska ju inte heller slängas, utan hellre ätas upp.

De tre Å:na

När ni diskuterat detta har eleverna låst upp det första av de tre å:na, nämligen Återvinning!
Skriv ut Å-kortet för Återvinning och sätt upp på tavlan.

Del 2 - Återanvända:

1. Linjen

Dela upp klassrummet med en synlig eller osynlig linje. Ena sidan betyder ja, andra sidan nej. Påståenden att ta ställning till:

- Jag gillar skolans mat.
- Ibland orkar jag inte äta upp.
- Jag har någon gång tappat min gaffel i soppåsen.
- Jag har ätit mat som är för gammal.
- Jag har slängt mat som har möglat.
- Jag har slängt mat som inte varit god.

Diskutera efteråt:

När slänger vi mat egentligen? Kanske när det inte är gott, eller när det är gammalt?

2. Bäst-före datumet

I Sverige slänger vi mycket mat trots att den inte är dålig. Vi tittar ofta på bäst-före-datummärkningen i stället för att titta, lukta och smaka på produkten. Visa en bild på en bäst-före-datum-märkning, eller ta med förpackningar med märkningar.

Diskutera:

- känner eleverna igen märkningen?
- vad står de olika siffrorna för?
- vad betyder märkningen egentligen?
- vad menas med BÄST före?

Mat som luktar och smakar dåligt är precis den maten som Kjäll vill ha! Mat som har passerat bäst-före-datum, men som fortfarande luktar och smakar bra, den ska ju vara i våra magar i stället!

De tre Å:na

När ni diskuterat detta har eleverna låst upp det andra av de tre å:na, nämligen Återanvändning!
Skriv ut Å-kortet för Återanvändning och sätt upp på tavlan.

Del 3 - Återhållsamhet:

I. EPA-övning

Låt eleverna tänka enskilt, diskutera sedan parvis och till sist alla tillsammans.

(E) – på vilka sätt kan vi hjälpas åt att minska mängden mat vi slänger (matsvinnet) hemma och/eller i skolan?

(P) – låt eleverna diskutera det de tänkt på i grupp.

(A) – saml alla idéer på tavlan.

Exempel: Genom att titta, lukta och smaka. Genom att inte ta för mycket på tallriken. Genom att skriva ner allt man handlar. Genom att frysa in mat innan den blir dålig. Genom att äta rester.

2. Rest-recept

Det är dags för eleverna att skapa ett eget rest-recept för att minska svinnet! Ta inspiration från verkligheten, brukar de ha rester hemma? Vilken mat kommer de ihåg att de ibland äter dagen efter den lagades? Det går också bra att använda fantasin. Här kan ni själva välja om ni vill jobba helt fritt eller inom ramen för en rest-pizza. Låt eleverna rita, måla eller varför inte skapa sitt recept med material som finns i klassrummet eller utomhus.

Vill ni ta rest-recepten till nästa nivå? Spana in tävlingen Resterkocken nedan!

De tre Å:na

När ni diskuterat detta har eleverna låst upp det sista av de tre å:na, nämligen Återhållsamhet!

Skriv ut Å-kortet för Återhållsamhet och sätt upp på tavlan.

Resterkocken:

Sysav varje år är med och anordnar Resterkocken, en matrest-tävling för skolklasser. Ni tävlar om 10 000 kr till klasskassan eller presentkort värda 900 kr från Matsmart.se.

Du hittar all information om tävlingen på www.resterkocken.se

Extrauppgift - dela med er

Om ni vill kan ni dela med er till Lisa, Rustan och Kjäll av vad ni kommit fram till! Skicka in svaren på nedan frågor och slutför så lektionsmaterialet om presenter. Kan skickas som ett svar från hela klassen!

Vilka är de tre Å:na och vad betyder de?

Vad är matsvinn?

Vad kan vi göra för att undvika att slänga mat?

Ta en bild på era rest-recept!

Så att vi kan få tips och idéer till vårt kalas.

Svaren skickas till visit@sysav.se

Varje klass som skickar in ett svar får en hälsning från Lisa, Rustan och Kjäll.

Vill du som lärare/pedagog också koppla på de Globala målen till lektionspaketet Mat finns det Globala målet 2: Ingen hunger. En bra uppgift att arbeta med kopplat till detta är "Matsvinn" på de Globala målens hemsida. Länk till uppgiften hittar du här: <https://www.globalamalen.se/skola/skolmaterial/matsvinn/>

Vill ni arbeta fler Globala mål finns det skolmaterial i form av uppgifter, filmer och annat på deras hemsida: <https://www.globalamalen.se/skola/>

MATERIAL FÖR UTSKRIFT

Vi är början på något nytt

Hej Kalashjältar!

Vi älskar kalas, och framförallt tårta!

Men vi vill ju att kalaset ska vara så bra som möjligt! Vi behöver förstå vad vi ska göra med tårtan efter kalaset, och vad som egentligen händer med mat som vi slänger.

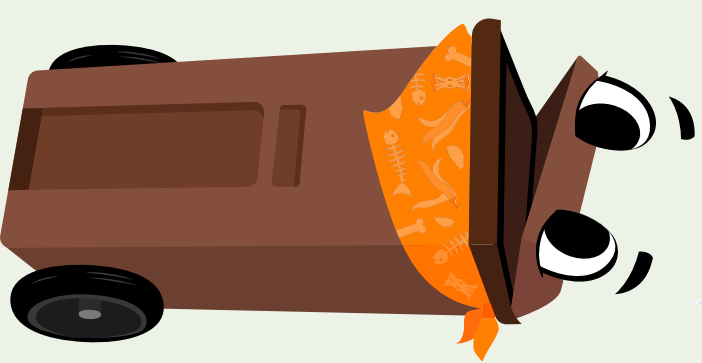
Kan ni hjälpa oss med det?

Ni ska också hitta de tre Å:na och lära er vad de betyder.

När ni är klara kan ni skicka in era förslag till oss på hur ett mer hållbart kalas kan se ut!

Tack för hjälpen!

Lisa, Rustan och Kjäll Sortering

Vi kan allt om
ÅTERVINNING!

Klass

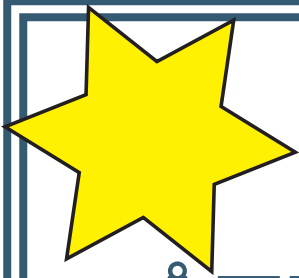
Datum

Vi kan allt om
ÅTERANVÄNDNING!

Klass

Datum

Vi kan nu allt om

ÅTERHÅLLSAMHET!

(Förebyggande och minimering)

Klass

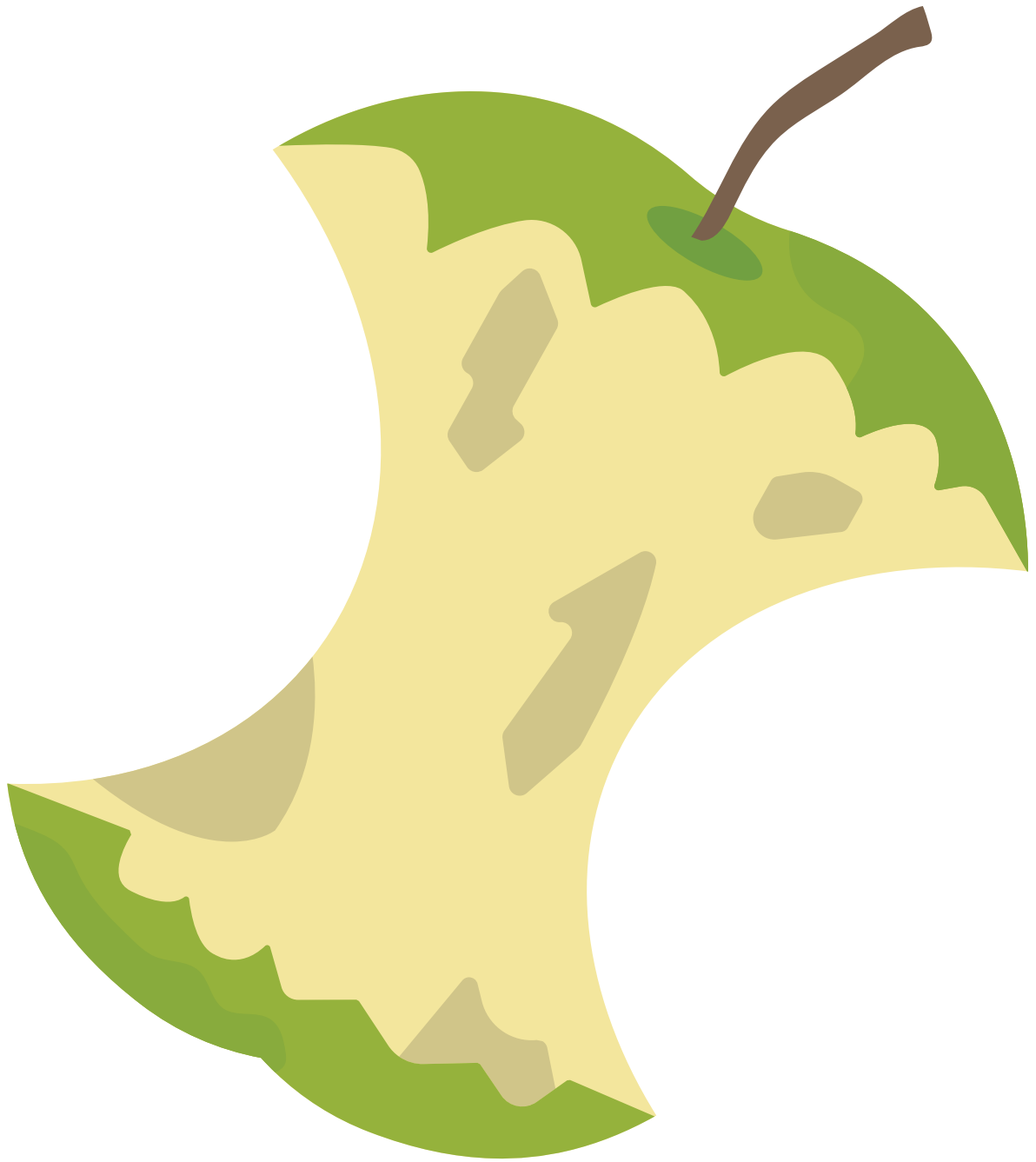
Datum

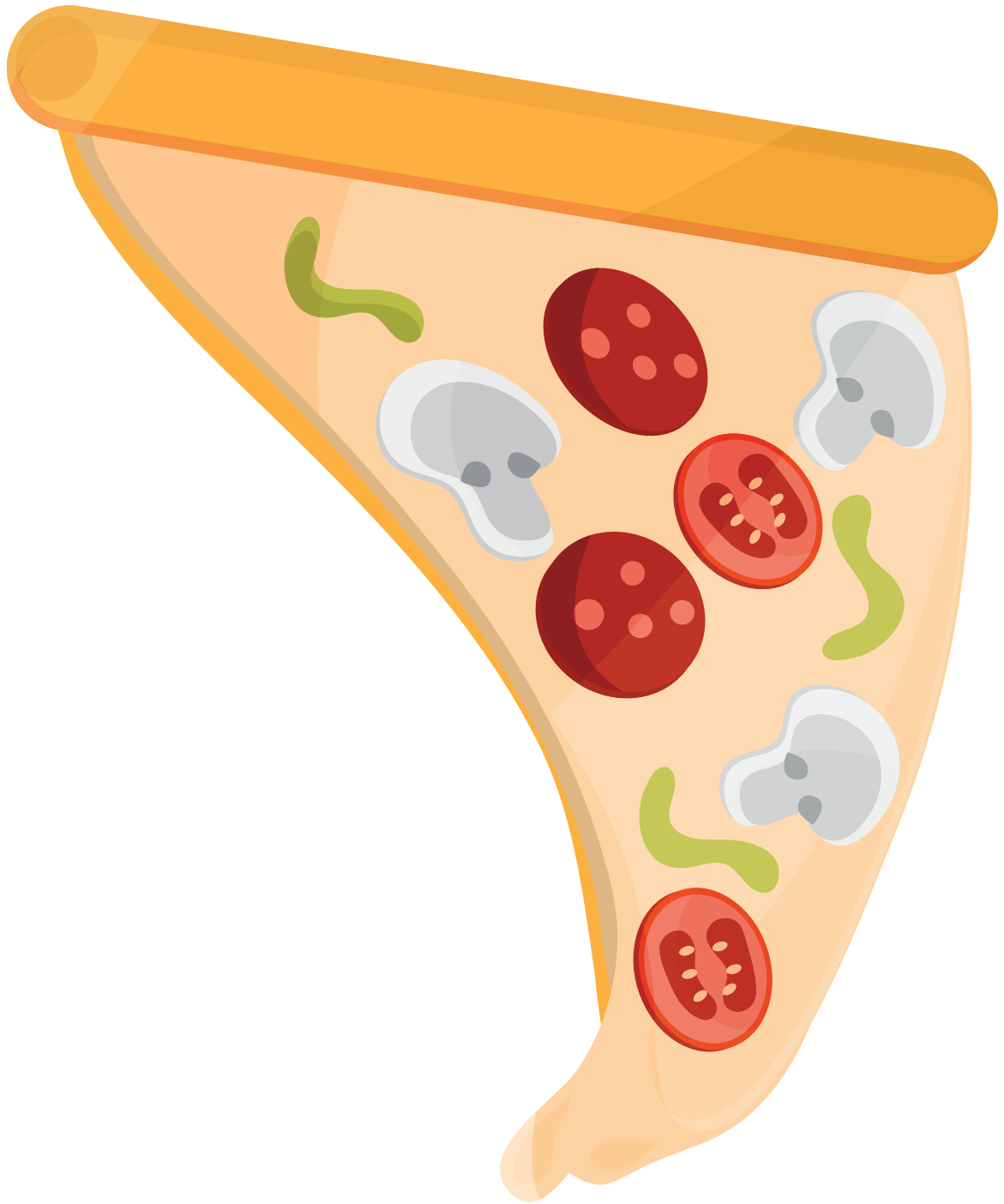
cigarettfimp

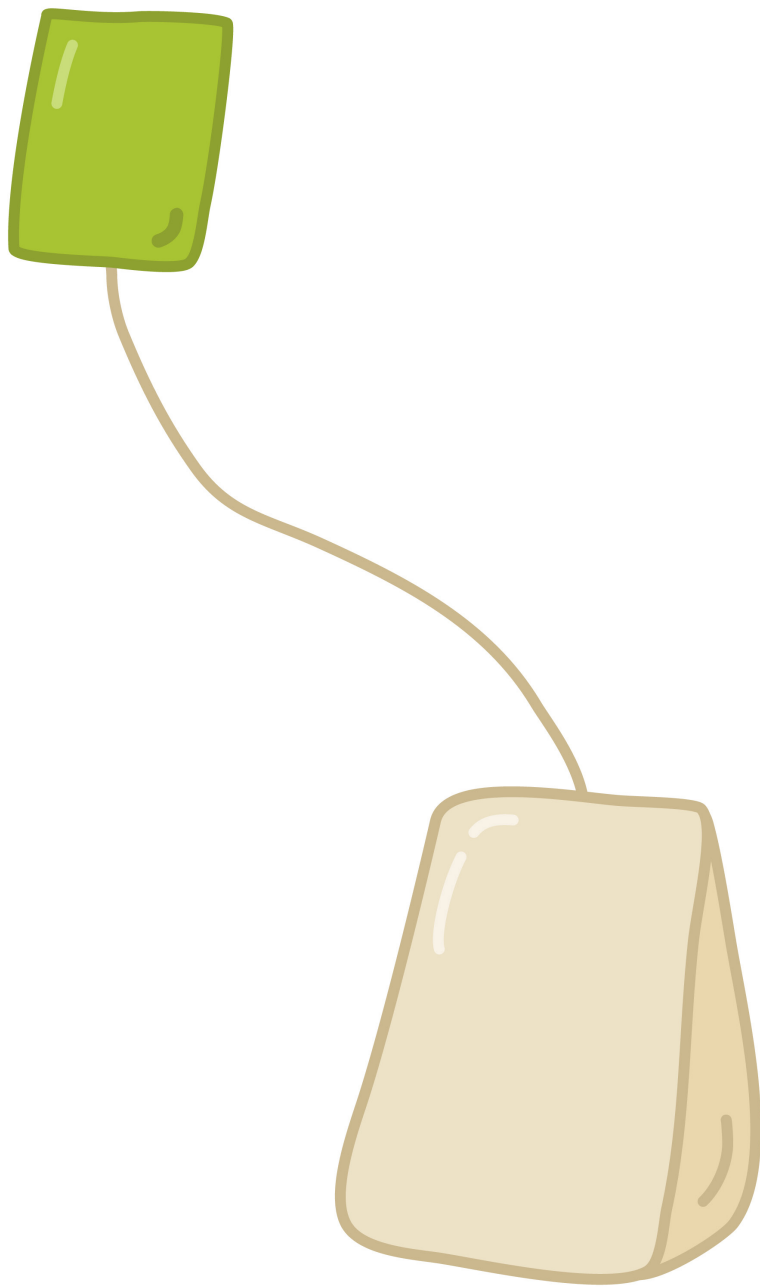
äggskal

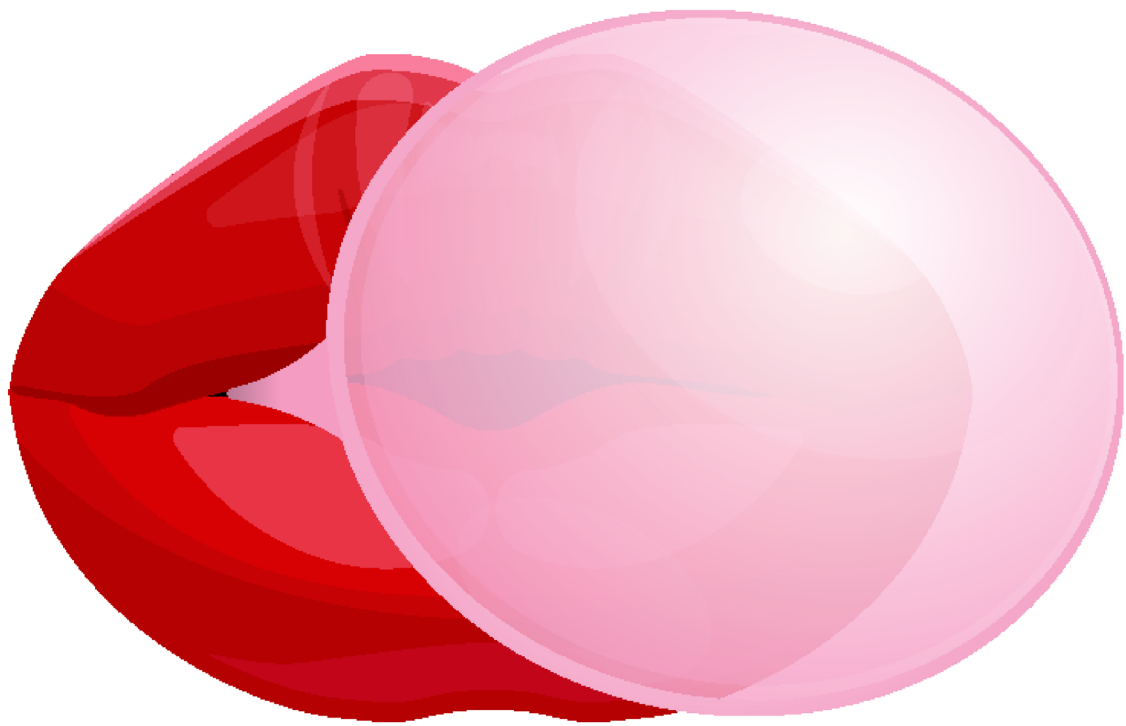
äppleskrutt

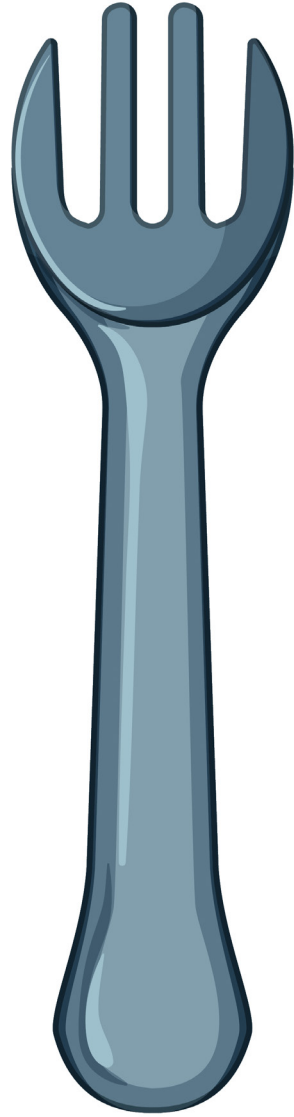
pizza

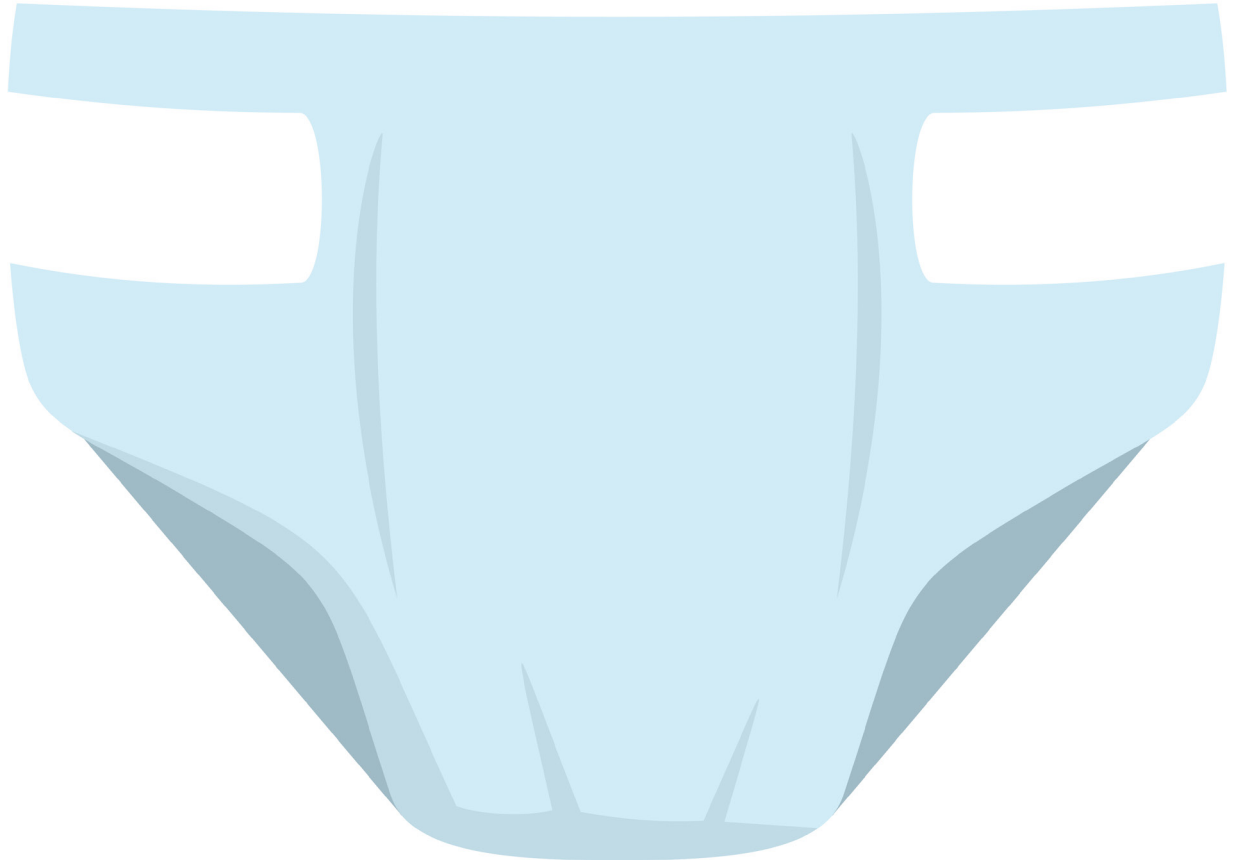
tepåse

tuggummi

gaffel

blöja

jord

hushållspapper

VÄRDEFULLA LÄNKAR

Vi är början på något nytt

Länkar

[Naturvårdsverket - Matavfall och matsvinn](#)

[SLU - Matsvinn](#)

[Globala målen 12: Hållbar konsumtion och produktion](#)

[Sopor.nu - Sortering av matavfall](#)

KOPPLING TILL LÄROPLANEN

Vi är början på något nytt

Koppling till läroplanen

Förskoleklass

Språk och kommunikation

- Samtala, lyssna, ställa frågor och framföra egna tankar, åsikter och argument om olika områden som är bekanta för eleverna, till exempel etiska frågor och vardagliga händelser.

Skapande och estetiska uttrycksformer

- Skapande genom lek, bild, musik, dans, drama och andra estetiska uttrycksformer.
- Olika material, redskap och tekniker för att skapa och uttrycka sig.

Natur, teknik och samhälle

- Naturen och människors levnadsvillkor på hemorten och andra platser under olika tider, utifrån elevernas erfarenheter och intressen.
- Hur människors olika val i vardagen kan bidra till en hållbar utveckling.

Åk 1 - 3

Biologi, Fysik och Kemi

- Hur material kan sorteras efter några egenskaper, till exempel utseende, om de är magnetiska och om de flyter eller sjunker i vatten. Hur materialen kan återvinnas.

Geografi, Historia, Religionskunskap och Samhällskunskap

- Miljöfrågor utifrån elevens vardag, till exempel frågor om trafik, energi och livsmedel.
- Rumsliga förutsättningar i natur och miljö för befolkning och bebyggelse, till exempel mark, vatten och klimat.

Hem- och konsumentkunskap

- Resurshushållning av livsmedel och andra förbrukningsvaror i hemmet. Återvinning i hemmet och i närområdet och hur den fungerar.
- Matlagning för olika sammanhang.
- Enkla metoder för matlagning, däribland bakning. Att planera, organisera och utvärdera arbetet.

Svenska

- Strukturerade samtal. Att berätta om vardagliga händelser samt att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Att lyssna, ställa frågor och ge kommentarer.
- Att ge och ta emot muntliga instruktioner.

Lektionsmaterialet är skapat av Sysav 2024. Sysav är ett avfallsbolag som ägs av kommunerna Malmö, Lund, Kävlinge, Lomma, Burlöv, Staffanstorps, Svedala, Vellinge, Trelleborg, Skurup, Ystad, Sjöbo, Tomelilla, Simrishamn.

Innehåll: Minna Borgkvist, miljöpedagog Sysav och Lisa Garting, miljöpedagog Sysav.